

Adolf Hitlerin oluttupavallankaappauksen oikeudenkäynti
suomalaisessa lehdistössä 1924

Antti Niinimäki

Kandidaatintutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

13.5.2023

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Metodi ja tutkimuskysymykset.....	2
1.2. Alkuperäislähteet	3
1.3. Aiempi tutkimus	4
1.4. Taustoitus	4
2. Lehtien ulkomaan uutisointi.....	7
3. Miten lehtien poliittinen suunta näkyy uutisoinnissa	9
3.1. Suomen Sosialidemokraatti.....	9
3.2. Arbetarbladet	11
3.3. Työväenjärjestöjen Tiedonantaja.....	12
3.4. Helsingin Sanomat.....	12
3.5. Hufvudstadsbladet	14
3.6. Uusi Aura	14
4. Päätäntö.....	15

1. Johdanto

Tutkimuksessani aion selvittää miten suomalainen lehdistö uutisoi Adolf Hitlerin oikeudenkäynnistä 1924. Tutkimuksen tarkoituksena on seurata lehtien uutisointia aiheesta helmikuun lopulta 1924 huhtikuun loppuun 1924 väliseltä ajalta ja katsoa miten lehdet uutisoivat tapahtumasta ja miten lehtien poliittinen kanta vaikutti uutisointiin. Hitleristä on kirjoitettu paljon. Kuitenkin monet keskittyvät hänen tekoihinsa vasta hänen noustuansa valtaa ja erityisesti toisen maailmansodan aikaan. Hitlerin poliittisen uran alussa tapahtunut oluttupavallankaappausyritys johti tärkeään hetkeen Hitlerin istuessa oikeudessa syytettynä valtiopetoksesta. Hän pääsi otsikoihin julistamaan ideologiaansa ja vaikka hänet todettiin syylliseksi, pääsi hän jatkamaan toimintaansa Saksassa.

Oikeudenkäynti alkoi 26.2.1924 Münchenissä. Oikeuden puheenjohtajana toimi Georg Niethardt. Hänet tunnettiin vastustavan liberaaleja ja demokraattisia suuntauksia.¹ Syytettyinä olivat Adolf Hitler, Erich Ludendorff, Ernst Röhm, Wilhelm Frick, Robert Wagner, Wilhelm Brückner, Hermann Kriebel, Friedrich Weber ja Heinz Pernet. Kaikki olivat äärioikeistolaisessa toiminnassa mukana ja useimmat entisiä keisarin armeijan upseereja. Aikalaisille tunnetuin oli kenraali Ludendorff, joka oli toiminut Saksan armeijan päämajoitustestarinä ja oli kenraali Paul von Hindenburgin kanssa Saksan armeijan kaksi tärkeintä henkilöä ensimmäisen maailmansodan lopussa. Hitler oli Saksan sisällä tunnettu, mutta kansainvälisesti hän oli tunnetuin vallankaappausyrityksestään.

Oikeudenkäynti alkoi syytettyjen puolustuspuheenvuoroilla, joista ensimmäisen esitti Hitler.² Tämän jälkeen muut syytetyt pitivät puheenvuoronsa. Jo Hitlerin puheenvuorosta alkaen syytetyt syyttivät myös Baijerin johdossa ollutta triumviraattia³ samoista rikoksista kuin Hitleriä ja muita oli syytetty.⁴ Triumviraatin jäsenet olivat Gustav von Kahr, Hans von Seisser ja Otto von Lossow. He olivat vallankaappauksen alussa oluttuvassa suostuneet auttamaan Hitleriä, mutta salaa ohjasivat komennossa olevat joukkonsa estämään vallankaappauksen.

Syytetyt vaativat usein triumviraatin jäsenet todistamaan vallankaappauksen aikaisista teoistaan ja 10. maaliskuuta Lossowista alkaen he joutuivat todistamaan.⁵ Baijerin entiset johtajat joutuivat vastaamaan kiivaisiin syytöksiin tekojensa laillisuudesta. Kuitenkin

¹ King 2017, 186.

² King 2017, 194.

³ Kolmen miehen liitto.

⁴ King 2017, 203.

⁵ King 2017, 272.

oikeuden tuomarit suojelivat Kahria ja hänen alaisiaan ja lopulta päättivät, että heidän suunnitelmansa eivät olleet samanlaista valtiopetosta kuin syytetyillä. Lopulta Hitler, Weber, Kriebel ja Pöhner tuomittiin valtiopetoksesta ja Brückner, Röhm, Pernet, Wagner ja Frick valtiopetoksen avustamiseen. Ludendorff todettiin syyttömäksi.⁶

Oikeudenkäynnin lopputuloksesta näkyi tuomareiden pyrkimykset suojella Baijerin johtavien viranomaisten toimia Weimarin Saksan hallitusta vastaan. Samalla tuomarit pyrkivät suojelemaan Saksaa peittäessään oikeudenkäynnin aikana paljastuneet Saksan sotavoimien toimet Versaillesin rauhansopimuksen kiertämiseksi. Jotta näitä hankalia totuuksia ei tulisi esille oikeussalissa kansainvälisen lehdistön edessä, Hitler sai pääosin puhua vapaasti toimistaan marraskuun 8. ja 9. päivänä.⁷ Tämän julkisuuden takia Hitleristä tuli Saksan sisällä ja muualla maailmassa tunnetumpi henkilö, kuin hän koskaan olisi voinut tulla müncheniläisenä paikallispoliitikkona.⁸

1.1. Metodi ja tutkimuskysymykset

Rajaan tutkimuksen alkupäivämääräksi 26.2.1924, koska oikeudenkäynti alkoi 26. helmikuuta. Rajaan tutkimuksen päättymiskohdaksi 19. huhtikuuta, koska Saksassa käytiin valtiopäivävaalit 4. toukokuuta, joissa Ludendorff oli ehdokkaana. Tällöin löydän ne alkuperäislähteet, jotka käsittelevät oikeudenkäyntiä eivätkä vaaleja. Tutkimuskysymyksenä toimii miten suomalaiset sanomalehdet uutisoivat oikeudenkäynnistä ja miten lehtien poliittiset suuntaukset vaikuttivat tähän uutisointiin.

Tutkimuksessa käytän metodina lähilukua. Lähiluku on metodina osa laadullista tutkimusta, jossa tutkija pyrkii lukemaan tekstin useampaan otteeseen. Eri lukemiskerroilla tutkija pyrkii suhtautumaan lukemaansa eri tavalla, jotta tutkija pystyy analysoimaan lukemaansa.⁹

Tutkimuksessa haen sanomalehdistä osumia hakemalla oikeudenkäynnin syytettyjen nimiä, esimerkiksi Hitler ja Ludendorff. Tämän jälkeen katson mistä lehdistä löytyy numeerisesti eniten aineistoa. Näin pääsen valitsemaan aiheesta eniten kirjoittaneet sanomalehdet tutkimuksen käyttöön. Tämän valinnan jälkeen luen lehdet tarkasti lähilukua käyttäen.

⁶ King 2017, 347.

⁷ King 2017, 390.

⁸ King 2017, 392.

⁹ Pöysä 2010, 338–339.

1.2. Alkuperäislähteet

Alkuperäislähteinäni olen käyttänyt suomalaisia sanomalehtiä. Sanomalehdet ovat Helsingin Sanomat (HS), Suomen Sosialidemokraatti, Hufvudstadsbladet (Hbl), Arbetarbladet, Työväenjärjestöjen Tiedonantaja ja Uusi Aura. Vaikka Kokoomuksen pää-äänenkannattaja oli Uusi Suomi, tutkimuksen tarpeisiin vastasi paremmin Uusi Aura. Näillä lehdillä saan laajan kuvan suomalaisesta lehdistöstä politiikan kaikilta suunnilta. Helsingin Sanomia, Hufvudstadsbladetia ja Uutta Auraa olen läpikäynyt 52 kappaletta, Suomen Sosialidemokraattia 45 kpl, Arbetarbladetia 23kpl ja Työväenjärjestöjen Tiedonantajaa 11kpl. Vaikka lehdet kilpailivat keskenään niin lukijakunnasta kuin edustamiensa poliittisten puolueiden kannatuksesta Suomen julkinen areena oli lehdille sama.¹⁰ Kuitenkin eri poliittiset suuntauksot kohtasivat erimäärän vastustusta viranomaisilta. Erityinen esimerkki tästä on Työväenjärjestöjen Tiedonantaja, joka perustettiin syksyllä 1923 lakkautetun Suomen Työmiehen tilalle edustamaan kommunisteja Suomessa. Lakkautuksen ohessa kommunistien kirjapainot takavarikoitiin ja tästä syystä lehti ilmestyi rajatuissa määrin.¹¹ Sisällöltään kommunististen lehtien täytyi luoda luokkatietoisuutta lukijoissaan ja tarkkailtava proletariaatin toimia Suomessa ja muualla sekä näyttää kapitalismin taistelevan olemassaolostaan.¹²

Suomen Sosialidemokraatti perustettiin heti sisällissodan jälkeen SDP:n pää-äänenkannattajaksi. Arbetarbladet perustettiin 1919 puoluetoimikunnan määräyksestä edustamaan ruotsinkielisiä työläisiä ja se sai olla toiminnassaan rahallisesti tappiollinen.¹³ Molemmat lehdet siis edustivat SDP:n virallista linjaa.

Helsingin Sanomat pyrki toimimaan Edistyspuolueen tukena ja apuna, mutta se kieltäytyi puolueen suorasta valvonnasta, jota puolueesta oli ehdotettu. Täten lehti pääsi itse määräämään lehden kannan sen uutisoinnissa.¹⁴

Uusi Aura oli Kokoomuspuolueen äänenkannattaja. Kokoomuspuolueen tavoitteena oli vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän ylläpito ja vahvistaminen.¹⁵ Hufvudstadsbladet oli kansallispoliittisesti maltillinen porvarillinen lehti.¹⁶

¹⁰ Kannisto 2016, 289.

¹¹ Salokangas 1987, 214.

¹² Salokangas 1987, 218.

¹³ Salokangas 1987, 228.

¹⁴ Salokangas 1987, 265.

¹⁵ Salokangas 1987, 298.

¹⁶ Salokangas 1987, 314.

1.3. Aiempi tutkimus

Tärkein aiempaa tutkimusta edustava teos on David Kingin *Hitlerin oikeudenkäynti: vallankaappausyritys 1923 ja Natsi-Saksan nousu* (2016). Teoksessa King käy läpi vallankaappausyrityksen ja siitä seuranneen oikeudenkäynnin yksityiskohtaisesti läpi. Kingin pääargumentti on oikeuden puolueellisuus Hitleriä kohtaan ja kuinka se joutui toimimaan lainvastaisesti suojellakseen Baijerin johtohenkilöitä syytöksiltä ja samalla antamaan Hitlerille uuden mahdollisuuden tehdä politiikkaa ja nousta valtaan Saksassa.

Ian Kershaw käsittelee oikeudenkäyntiä lyhyesti teoksessaan *Hitler* (2007). Myös Kershaw kirjoittaa Baijerin virkakoneiston ja Reichswehrin sekaantumisesta sisäpolitiikkaan ja kuinka säilyttääkseen asemansa he antoivat Hitlerille tilaa toimia oikeussalissa. Kershaw myös näkee Hitlerin oppineen epäonnistumisestaan poliittisen agitaation ja propagandan olevan tärkeämmässä osassa kuin puolisotilaallinen toiminta omassa valtaannousussaan.

Detlev Clemens artikkelissaan *The “Bavarian Mussolini” and His “Beerhall Putsch”*: *British Images of Adolf Hitler, 1920–1924* kertoo, miten brittien ulkoministeriö näki vallankaappausyrityksen ja oikeudenkäynnin. Oikeudenkäynnistä huomataan pääosin syytettyjen sijoittuminen Baijerin kansallismielisiin tahoihin ja kuinka Hitlerin edustama kansallissosialismi ajoi eri päämääriä kuin Ludendorffin ajama monarkismi.

1.4. Taustoitus

Saksan keisarikunta luhistui ensimmäisen maailmansodan seurauksena ja sen korvasi perustuslailtaan demokraattinen Weimarin tasavalta. Loppuvuodesta 1918 sodan nostattama isänmaallinen yhtenäisyys tuli tiensä päähän.¹⁷ Kuitenkin enemmistö poliittisista toimijoista pyrkivät järjestyksen säilymiseen pois äärivasemmistolta. Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen SPD:n johtoinen Saksan hallitus sopi tuesta jäljellä olevan armeijan kanssa järjestyksen säilymiseksi.¹⁸ Maltillisen SPD johtama hallitus armeijan ja sodasta palaavien sotilaiden avulla kukistivat radikaalimpaa poliittista ja sosiaalista muutosta vaatineita sosialisteja ympäri Saksaa. Baijerissa vallankumous johti lyhytaikaiseen

¹⁷ Kershaw 2009, 88.

¹⁸ Ilvessalo 1959, 4.

neuvostojärjestelmään pyrkineeseen tasavaltaan.¹⁹ Kuitenkin oikeistolaiset voimat kukistivat verisesti nämä yritykset toistaa Venäjällä tapahtunutta sosialistivallankumousta.

Baijerissa nämä kokemukset vasemmiston ja oikeiston kamppailusta olivat tärkeitä oikeistoradikalismien kannattajille. Alueesta tuli seuraavina vuosina tukikohta oikeistolle, jonne monet äärioikeistolaiset siirtyivät jatkamaan poliittista toimintaansa.²⁰ Ensimmäisen maailmansodassa koettu tappio oli monelle vaikea jättää taakseen. Vuosien 1918 ja 1919 aikana tapahtuneet suuret muutokset radikalisoivat saksalaista yhteiskuntaa, joten saksan tilanne oli hedelmällistä maata Hitlerin kaltaisille poliittisille agitaattoreille.²¹ Maailmansodasta palanneet miehet olivat fyysisesti ja psykologisesti arpeutuneita²² ja nuoriso oli kasvanut sodassa ja heidän kannattamansa ideologiat suosivat väkivaltaa, toimintaa ja yhteenottoa.²³

Saksan hallituksen selvittyä vasemmalta suuntautuneilta yrityksiltä Saksan poliittinen tilanne ei paljoa parantunut. Hallitukset vaihtuivat nopeasti ja helmikuun 1919 ja toukokuun 1924 välisenä aikana Berliinissä oli kymmenen hallitusta.²⁴ Poliitikasta tuli myös vaarallinen ammatti ja vuosien 1919 ja 1922 välisenä aikana Saksassa tapahtui 354 poliittista murhaa.²⁵ Weimarin hallituksen poliittisista ongelmista kertoo myös 1920 tapahtunut oikeistolainen Kappin vallankaappausyritys. Vallankaappauksen epäonnistuttua osa Saksan oikeistosta näki Hitlerin ja uuden NSDAP puolueen mahdollisuutena uuteen oikeistolaiseen vallankaappaukseen.²⁶ Sisäisten ongelmien lisäksi hallitukset joutuivat toimimaan ulkoapäin tulleen painostuksen alaisena. Pariisin rauhanneuvotteluissa määrätty raskaat sotakorvaukset raivostuttivat saksalaisia.

Saadakseen sotakorvaukset Ranska ja Belgia miehittivät Ruhrin teollisuusalueen 1923 antaen konkreettisen esimerkin Saksan heikosta tilanteesta.²⁷ Saksan hallitus johti passiivista vastarintaa Ruhrissa samalla kuin valtion talous ajautui yhä heikompaan tilaan. Saksa oli jo aikaisempina vuosina kärsinyt mittavasta inflaatiosta, mutta vuonna 1923 tilanne räjähti hallituksen käsiin.²⁸ Kansa tuki hallituksen vastarintaa Ranskaa vastaa ja etenkin

¹⁹ Mitchell 1965, 305.

²⁰ Kershaw 2009, 95.

²¹ Kershaw 2009, 76 & 105.

²² Mazower 1998, 79.

²³ Mazower 1998, 22.

²⁴ Ilvessalo 1959, 164.

²⁵ Kershaw 2009, 131.

²⁶ Kershaw 2009, 120.

²⁷ Mazower 1998, 66.

²⁸ Kershaw 2009, 133.

oikeistolaiset puolueet kokivat suurta kannatuksen nousua. Hitlerin kaltaiset agitaattorit ruoskivat kuulijoitaan Saksaan kohdistuvasta nöyryytyksestä ja kansan kokemasta taloudellisesta kurjuudesta. Kuitenkin kiihottajat tiesivät pystyvänsä ylläpitämään kuulijoiden vihaa ja raivoa vain rajallisen ajan.

Suomi oli ensimmäisen maailmansodan aikana julistautunut itsenäiseksi ja käynyt sisällissodan syntyneen valtatyhjiön täyttämiseksi. Sodan voittaneet näkivät hävinneet harhaan johdettuina ihmisinä, jotka olivat tietämättään nousseet hallitusta vastaan.²⁹

Poliittinen oikeisto pyrki luomaan sodan jälkeen rikkoutunutta yhteisymmärrystä sodan osapuolten välille. Kuitenkin haluttu yhtenäisyys erosi monarkian kannattajien muodostaman Kokoomuksen ja maltillisempien tasavaltalaisten Maalaisliiton ja Edistyspuolueen välillä.³⁰

SDP annettiin toimia, mutta se joutui hylkäämään vasemmistolaisen poliittisen linjan. Puolue hyväksyi itselleen asetetut rajoitteet. Hylätessään vasemman laidan puolue joutui erityisesti ammattiliitoissa kamppailemaan kommunistien kanssa kontrollista.³¹ Saksassa tapahtuneen vallankumouksen seurauksena valtaan päässyt SPD ja heidän johtamansa Weimarin Saksa oli tärkeä esikuva SDP:lle.³² Tällöin voimme nähdä Weimarin Saksan hallitusta vastaan tehtyä vallankaappausyritystä huomionarvoisena uutisoinnin kohteena Suomessa oleville SDP:n puoluelehdille.

Uutistilan tärkein tapahtuma keväällä 1924 oli huhtikuun 1. päivänä järjestetyt vaalit. Vaalit johtuivat syksyllä 1923 tapahtuneesta kommunistien pidätyksestä, jossa Suomen Työväenpuolue ja sen aktiivit pidätettiin, lehdet lakkautettiin ja kirjapainot takavarikoitiin.³³ STP:n kansanedustajat olivat pidätettyjen joukossa, jolloin tynkänä jatkunut eduskunta päätti uusien vaalien järjestämisestä.³⁴

Suomella ja Saksalla oli hyvin monitasoiset suhteet Suomen itsenäisyyttä edeltäneinä ja jälkeisinä vuosina. Suomalaisilla akateemikoilla ja kulttuuriväellä oli ennen maailmansotaa hyvin vahvat suhteet Saksaan ja nämä suhteet jatkuivat poliittisesta myllerryksestä huolimatta.³⁵ Vuoden 1918 aikana Saksan merkitys Suomelle korostui poliittisesti ja

²⁹ Alapuro 2019, 182.

³⁰ Alapuro 2019, 185–186.

³¹ Alapuro 2019, 188.

³² Kannisto 2016, 144.

³³ Salokangas 1987, 211.

³⁴ Kannisto 2016, 159–160 & 164–165.

³⁵ Paasivirta 1984, 226.

kulttuurillisesti ja vuoden aikana Suomessa vallitsi saksalaisen kulttuurin hegemonia.³⁶ Suomeen valittiin saksalainen kuningas ja tärkeä yhteistyö Saksan kanssa nähtiin Saksan haluna auttaa Suomea ja länsimaista kulttuuria bolsevismin vastaisessa taistelussa.³⁷

SPD:n noustua valtaan Saksassa suomalaiset sosiaalidemokraatit seurasivat Saksan työväen toimia, koska he näkivät oman tilanteensa liikkuvan erisuuntaan kuin työväen tilanne muualla Euroopassa. Sosiaalidemokraatit olivat innolla nähneet Euroopan vanhojen valtakuntien, Venäjän, Saksan ja Itävalta-Unkarin, kaatuneen, mutta Suomessa vallankumous oli epäonnistunut.³⁸ Myös suomalainen oikeisto seurasi Saksan tapahtumia, mutta he eivät nähneet samaa positiivista kehitystä kuin vasemmistolaiset. Oikeisto oli kiitollinen saamastaan avusta Saksalta, mutta tämä apu oli tullut keisarijohtoiselta Saksalta.³⁹

Kuitenkin Suomi joutui muuttamaan ulkopolitiikkaansa enemmän ympärysvaltaja suosivaksi Saksan hävittyä ensimmäisen maailmansodan. 1920-luvun alkupuolella puolueettomuudesta tuli Suomen ulkopolitiikan päätavoite. Suomen irtauduttua Saksan piiristä Saksa solmi Neuvosto-Venäjän kanssa Rapallon sopimuksen, joka heikensi suomalaisten Saksa kuvaa, koska Suomi näki Neuvosto-Venäjän ulkopoliittisena uhkana.⁴⁰ Kuitenkin Suomesta löytyi vielä sympatioita Saksalle, kun Ranska ja Belgia miehittivät Ruhrin alueen 1923.⁴¹

2. Lehtien ulkomaan uutisointi

Suomalainen ulkomaan uutisointi ei 1920-luvulla ollut yhtä laajaa kuin myöhempinä aikoina. Kuitenkin Saksan maantieteellinen ja kulttuurillinen läheisyys teki siitä yhden uutisoiduimman alueen Suomessa. Ylivoimaisesti laajin ulkomaan uutisten tarjonta oli Hufvudstadsbladetilla, mikä näkyy myös tutkimuksen alkuperäisaineistossa.⁴²

Koska jokaisella lehdellä ei ollut toimittajaa Münchenissä, joutuivat suurin osa lehdistä raportoimaan Suomen Tietotoimiston tuottaman aineiston perusteella. On myös huomattava, että vaikka lehdillä olisi ollut toimittaja seuraamassa oikeudenkäynnin tapahtumia oikeus rajoitti oikeussaliin päässeiden toimittajien määrää.⁴³ Kuitenkin kaikki lehdet uutisoivat

³⁶ Hiedanniemi 1980, 23.

³⁷ Hiedanniemi 1980, 17.

³⁸ Paasivirta 1984, 295.

³⁹ Paasivirta 1984, 228; Hiedanniemi 1980, 17.

⁴⁰ Ilvessalo 1959, 148 & 150–151.

⁴¹ Ilvessalo 1959, 152–154.

⁴² Salokangas 1987, 372.

⁴³ King 2017, 185.

laajasti oikeudenkäynnin tapahtumista käyttäen STT:n uutisia. Lehtien käyttäessä STT:n toimittamia uutisia saivat lehdet otsikoida uutiset itse, jolloin lehdet pystyivät tuomaan esiin oman suhtautumisensa uutiseen, vaikka he eivät niitä itse olleetkaan kirjoittaneet.

Koska Hbl oli johtavassa asemassa ulkomaan uutisoinnissa, nojautui sen uutisointi kaikista vähiten STT:hen. Lehdelle toimitettiin sähköitä suoraan oikeudenkäynnistä, joiden avulla Hbl kaikista lehdistä laajimmin kertoi oikeudessa puhutusta.⁴⁴ Lehti myös sai käyttöönsä ruotsalaisten lehtien saamia sähköitä. Lehti käytti uutisoinnissaan Dagens Nyheterin ja Svenska Dagsbladetin kirjoituksia.⁴⁵ Kuitenkin lehti käytti myös STT:n toimittamia uutisia oikeudenkäynnistä.⁴⁶ Koska Hbl:n uutisointi aiheesta erosi muista lehdistä, jotka joutuivat käyttämään pelkästään STT:n toimittamia uutisia. Ero näkyi uutisten pituudessa, jossa Hbl välillä julkaisi oikeussalissa pidettyjä puheita, kun muut lehdet eivät tähän kyenneet.

Eniten STT:n toimittamiin uutisiin nojasi Uusi Aura. Lehden uutisointi oikeudenkäynnistä nojasi lähes täysin STT:hen. Kuitenkin lehti uutisoi oikeudenkäynnin tapahtumista lähes joka päivä, joten lehden lukija sai tyydyttävän käsityksen oikeudenkäynnin kulusta.

Myös Suomen Sosialidemokraatti käytti paljon STT:n toimittamia uutisia raportoidessaan oikeudenkäynnistä. Lehti myös käyttää toisten sanomalehtien uutisointia oman lisäksi. Ruotsalaisella Social-Demokratenin Berliinin kirjeenvaihtaja oli seuraamassa oikeudenkäyntiä ja Suomen Sosialidemokraatti julkaisi hänen Social-Demokratenissa alun perin ilmestyneen tekstin.⁴⁷ Tästä voi nähdä lehtien eri poliittisen suuntauksen vaikuttavan näiden toimintaan. Hbl käytti lähteinään omaan poliittista kantaansa lähellä olevia lehtiä ja Suomen Sosialidemokraatti käytti sosiaalidemokratiaa edustavaa lehteä lähteenään.

Arbetsbladet käyttää myös lähteenään Social-Demokratenia ja sen kirjeenvaihtajaa Saksassa.⁴⁸ Kuitenkin lehti saa suurimman osan uutisistaan oikeudenkäyntiin liittyen STT:ltä. Lehti kuitenkin usein lisää oman kommenttinsa STT:n uutisen perään. Tapa, jolla se erottaa oman uutisointinsa muiden lehtien uutisoinnista.

Työväenjärjestöjen Tiedonantaja ei käytä uutisointinsa lähteenä STT:tä. Lehti ei muutenkaan ilmoita uutistensa lähteiksi mitään uutistoimistoa, mutta oletettavasti lehdellä ei ole

⁴⁴ HBL 2.3.1924, "Ludendorffs mål var: tyska riket helt åt tyskarna", 8.

⁴⁵ HBL 3.3.1924, "Kahr f.d. närmaste man om dennes roll vid Hitlerkuppen", 2; HBL 29.2.1924, "Hr von Kahr hade hyst samma planer som Hitler-männen", 6.

⁴⁶ HBL 22.3.1924, "Voro hr von Kahr och Hitler meningsfränder eller ej?", 6–7.

⁴⁷ Suomen Sosialidemokraatti 15.3.1924, "Münchenin oikeusilveily paljastaa Saksan oikeuslaitoksen rappiotilan", 6.

⁴⁸ Arbetsbladet 7.4.1924, "När Herr Högförrädaren Ludendorff hyllades som segerherre", 4.

kirjeenvaihtajaa Saksassa. Lehti on siis todennäköisesti lukenut toisten lehtien uutisointia aiheesta ja kommentoi niiden perusteella oikeudenkäyntiä lehdessään. Tosin aikaisemmin toiminut Työväenlehtien Uutistoimisto oli sulautettu lehden edeltäjä Suomen Työmieheen ja lehti toimi jatkuvan lakkautusuhan alla, jolloin lehden ei tarvinnut toimia kuten muut lehdet ilmoittaessaan lähteitään.⁴⁹

Helsingin Sanomilla oli määrällisesti kaikista eniten uutisointia oikeudenkäynnistä. Kuitenkin lehti joutui turvautumaan paljon STT:n toimittamiin uutisiin aiheeseen liittyen. Lehti myös toimitti välillä STT:n uutisen kanssa lehden oman mielipiteen oikeudenkäynnin tapahtumista.⁵⁰ Myöhemmin lehti sai myös kirjeitä Saksasta, joita lehti julkaisi oikeudenkäyntiin liittyen.⁵¹

3. Miten lehtien poliittinen suunta näkyy uutisoinnissa

3.1. Suomen Sosialidemokraatti

Suomen Sosialidemokraatin mielestä oikeudenkäynnin mahdollinen mielenkiintoisuus tulee keskittymään Hitlerin seuraajien ja von Kahrin tukijoiden välien ulostuonnissa. Lehti epäili jo oikeudenkäynnin varhaisessa vaiheessa oikeudenkäynnin muuttuvan ilveilyksi, jos nämä osapuolet näkevät parhaakseen peitellä jälkiään.⁵² Molemmat lehden ennustukset osuivat lähelle oikeudenkäynnin tapahtumia, koska oikeudenkäynnissä yksi puolustuksen taktiikoista oli paljastaa Baijerissa valtaa pitäneen von Kahrin ja hänen alaistensa suhteet Hitleriin ja muihin kansallismielisiin osastoihin. Myös vallankaappausyritystä ja oikeudenkäyntiä seurannut brittien ulkoministeriö näki baijerilaisen oikeiston eriytymisen Ludendorffin ja Karhin edustamien monarkistien ja Hitlerin edustamien kansallissosialistien välillä.⁵³ Myös monet ulkomaalaiset lehdet⁵⁴ ja Suomen Sosialidemokraatti itse viittaa oikeudenkäyntiä ilveilyksi.⁵⁵

Yrjö Räisänen kirjoitti pakinoita Suomen Sosialidemokraatille nimimerkillä Sasu Punanen. Sasu Punanen keskittyi sisällissodan voittajien, kuningasmielisten ja saksalaissuuntauksen

⁴⁹ Salokangas 1987, 356.

⁵⁰ HS 13.3.1924, "Hitlerin ja Ludendorffin juttu", 6.

⁵¹ HS 14.3.1924, Kertoja, "Hitler ja Ludendorff syytettyinä", 3–4; HS 8.4.1924, Kertoja, "Kolme poliittista protestia", 3–4.

⁵² Suomen Sosialidemokraatti 26.2.1924, "Hitler ja Ludendorff tuomittavina", 4.

⁵³ Clemens 1999, 82.

⁵⁴ King 2017, 243.

⁵⁵ Suomen Sosialidemokraatti 8.4.1924, "Münchenin oikeusilveily", 6. & 2.4.1924, "Münchenin oikeusilveily", 5.

ihannoijien kommentointiin. Myös kommunistit olivat tärkeitä vastustajia SDP:n linjaa kannattaneelle pakinoitsijalle.⁵⁶ Sasu Punanen kerkesi myös pakinoimaan Hitlerin oikeudenkäynnistä, joissa hän erityisesti pilaailee monarkistien ja kommunistien kustannuksella. Hitleriä hän kutsuu koristemaalariksi,⁵⁷ mutta hän keskittyy enemmän Ludendorffiin, joka oli aikalaisille tunnetuin syytetty. Räisänen kirjoitti: ”Ludendorffin kurittaneen suomalaisia kapinallisia ja olevansa itse nyt kapinallinen”⁵⁸ ja että: ”Ludendorff lähetti Suomeen joukkoja lakia ylläpitämään, mutta kun omassa maassa ei ole haluamansa järjestys lyöttäytyy koristemaalari Hitlerin sykkyy.”⁵⁹ Räisänen kirjoituksista näkyy myös tulevat eduskuntavaalit, koska hän kirjoittaa Edistyspuolueen tehtävän olevan monarkistien valtaanpääsy oikeistossa kuten SDP tekee kommunistien kanssa vasemmistossa.⁶⁰ SDP:n ja Edistyspuolueen välistä suhdetta oli alettu luomaan heti sisällissodan jälkeen, koska Edistyspuolue ja Maalaisliitto edustivat maltillista oikeistoa, jonka kanssa SDP pystyi yhteistyöhön.⁶¹

Muutenkin Suomen Sosialidemokraatti kritisoi oikeudenkäynnin kulkua esimerkiksi kutsumalla oikeudenkäyntiä ilveilyksi tai oikeusskandaaliksi.⁶² 8. huhtikuuta lehti vertasi Hitlerin ja muiden syytettyjen saamia tuomioita vuonna 1872 pidettyyn oikeudenkäyntiin, jossa syytettyjen penkillä istui Wilhelm Liebknecht, Adolf Hepner ja August Bebel. Kyseisessä oikeudenkäynnissä varhaisia saksalaisia sosialisteja syytettiin maanpetoksesta kommentoidessaan Pariisin kommuunia. Artikkelin tarkoituksena on korostaa kuinka paljon tuomarit ja syyttäjät auttoivat Hitlerin puolustusta antamalla hänen puhua tuntikaupalla, kun vasemmistosyytetyt eivät saaneet samaa kohtelua.⁶³ Tämä syytettyjen eriarvoinen kohtelu on yksi suurimmista kritisoinnin kohteista etenkin vasemmistolaislehdissä. Lehti myös lisää pari päivää myöhemmin sanomalla, että työläiskaapparit olisivat loppuelämänsä vankilassa. Lehden mukaan sosiaalidemokraattien täytyy vastata sosialismin rikkeistä, kun taas monarkistien ei tarvitse puolustaa monarkiaa oikeudessa.⁶⁴ Oikeuslaitoksen tuomitseminen sen poliittisten tuomioiden takia oli yleistä Suomen Sosialidemokraatissa, esimerkiksi se

⁵⁶ Kansallisbiografia Yrjö Räisänen.

⁵⁷ Suomen Sosialidemokraatti 5.3.1924, Sasu Punanen, ”Mitä Sasulle kuuluu”, 1; 24.3.1924, Sasu Punanen, ”Mitä Sasulle kuuluu”, 1. & 12.4.1924, Sasu Punanen, ”Mitä Sasulle kuuluu”, 1.

⁵⁸ Suomen Sosialidemokraatti 12.4.1924, Sasu Punanen, ”Mitä Sasulle kuuluu”, 1.

⁵⁹ Suomen Sosialidemokraatti 24.3.1924, Sasu Punanen, ”Mitä Sasulle kuuluu”, 1.

⁶⁰ Suomen Sosialidemokraatti 24.3.1924, Sasu Punanen, ”Mitä Sasulle kuuluu”, 1.

⁶¹ Perko 2022, 389.

⁶² Suomen Sosialidemokraatti 27.3.1924, ”Saksan oikeusskandaalit”, 4.

⁶³ Suomen Sosialidemokraatti 8.4.1924, ”Münchenin oikeusilveily”, 6.

⁶⁴ Suomen Sosialidemokraatti 10.4.1924, ”Leipzig ja München”, 4.

kutsui hovioikeutta ”luokkaoikeudeksi” sen tuomittua suomalaisia kommunisteja toukokuussa 1924.⁶⁵

Lehti otsikoissaan tuo usein esille syytteen eli valtiopetoksen.⁶⁶ Lehti myös korostaa syytettyjen politiikkaa kutsumalla heitä oikeistokapinallisiksi⁶⁷ ja nationalisteiksi.⁶⁸ Näillä keinoilla Suomen Sosialidemokraatti pyrkii nostamaan lukijakunnassaan oikeistolaisten poliittisten mielipiteiden vaaraa ja samalla vahvistamaan sosiaalidemokratian paremmuutta. Vaikka lehti usein otsikossa nimeää Hitlerin, ei lehti kuitenkaan käsittele Hitlerin politiikkaa. Sasu Punanenkin tyytyy kutsumaan häntä ”koristemaalariksi”, mutta hän ei kommentoi Hitlerin politiikkaa.

3.2. Arbetarbladet

Arbetarbladet uutisoi hyvin samalla linjalla oikeudenkäynnin alusta kuin Suomen Sosialidemokraatti. Molempien mielestä oikeudelta ei voi odottaa paljoa, mutta mielenkiintoa saattaisi löytyä Baijerin oikeistolaispiirien valaisemisesta. Arbetarbladet myös huokaa, että vielä fasistinen vallankaappaus vaatii hiljaista valmistelua eikä siitä kannata toivottaa kuten Hitler ja kumppanit olivat tehneet.⁶⁹

Kuten muut vasemmistolehdet Arbetarbladet ilmaisee tyytymättömyytensä Hitlerin ja muiden syytettyjen tuomioista. Lehti jopa kiistää Baijerin oikeuslaitoksen olemassaolon ja kuinka oikeuslaitos toimii porvarillisen yhteiskunnan vallantukijana. Lehti kutsuu tuomareita luokkatuomareiksi ja Justitiaa – oikeuden symbolia – porvarien ostamaksi. Arbetarbladet nostaa esiin monarkian jatkuneen kannatuksen Saksassa ja kuinka demokratialla on vihollisia.⁷⁰ Lehti huomaa siis demokratioita koskevan maailmansotien välisen ajan ongelman, jossa monet uusien demokratioiden kansalaiset eivät välittäneet siitä.⁷¹

⁶⁵ Kannisto 2016, 166.

⁶⁶ esim. Suomen Sosialidemokraatti 4.3.1924, ”Hitlerin valtiopetosjuttu”, 6.

⁶⁷ Suomen Sosialidemokraatti 11.3.1924, ”Baijerin oikeistokapinallisten valtiopetosjuttu”, 4.

⁶⁸ Suomen Sosialidemokraatti 8.3.1924, ”Baijerin natsionalistijohtajain valtiopetosjuttu”, 1.

⁶⁹ Arbetarbladet 27.2.1924, ”Det bajerska kuppörsökets huvudmän inför domarskranket”, 7.

⁷⁰ Arbetarbladet 2.4.1924, ”Den bajerska ’rättvisan’ har hedrat sig igen i Hitler-målet”, 7.

⁷¹ Mazower 1998, 22–23.

3.3. Työväenjärjestöjen Tiedonantaja

Työväenjärjestöjen Tiedonantajalla on hyvin samanlainen perusolettamus oikeudenkäynnistä kuin maltillisempaa vasemmistoa edustavilla lehdillä. Se että oikeus on puolueellinen vasemmistolaisia vastaan ja oikeistolaisten puolesta. Kuitenkin lehti eroaa muista paljon räväkämällä kirjoitustyyllillä. Esimerkiksi lehti kutsuu oikeutta “valkoiseksi oikeudeksi” ja että demokratia on saattanut itsensä alennukseen raukkamaisella suhtautumisella suurkapitalismiin ja huijauspolitiikallaan työväkeä kohtaan.⁷² Lehti kertoo satojen työläisten tuomittavan samoihin syytteisiin kuin Hitler ja Ludendorff. Lehti vetoaa myös siihen, että työläisten kohdalla laillisuus on tärkeää mutta koska itse ollaan syytettyjen penkillä niin laillisuus ei ole tärkeää.⁷³ Nimimerkillä Inkvisiittori kirjoittanut henkilö sanoo, että: ”demokraattisessa maassa vain fascistiporvarit saavat pettää maansa”. Muutenkin Inkvisiittori kritisoi ja vertaa kuinka Saksassa oikeistolaiset tahot saavat suosionosoituksia ja kevyitä tuomioita, kun taas työväki tuomitaan raskaasti.⁷⁴ Inkvisiittori kritisoi demokratiaa, koska hänen mielestään se on osa porvarillista valtaa ja kuinka sen nimissä hiljennetään ääri vasemmistolaisia näkökantoja.

Työväenjärjestöjen Tiedonantajasta näkee selvästi siihen vaikuttava maanalainen vasemmisto. He eivät kannata porvarijohtoista demokratiaa, jota he kritisoivat antavan puolueellisia tuomioita. Myös lehdestä näkee selvästi sen tavoite opettaa luokkatietoisuutta lukijoilleen ja esittää kapitalismin käyttävän kaikkia keinoja asemansa pitämiseen.

Lehti myös pyrkii otsikoillaan vahvistamaan sanomaansa oikeuslaitoksesta. Kutsumalla oikeudenkäyntiä oikeusilveilyksi⁷⁵ ja oikeusskandaaliksi.⁷⁶ Nämä sanavalinnat kuvastavat kommunistien tuntemaa halveksuntaa oikeuslaitosta kohti, joka Suomessakin kohdisti heihin epäsuhtaisesti huomionsa.

3.4. Helsingin Sanomat

Helsingin Sanomien oikeudenkäynnin uutisoinnissa näkyy lehden asema maltillisen oikeistolaisen ja liberaalin Edistyspuolueen tukijana. Esimerkiksi nimimerkillä Tolari julkaistu kirje Helsingistä kertoo oikeistolaisten unelmoivan poliittisesta muutoksesta

⁷² Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 31.3.1924, ”Baijerin oikeusskandaali”, 5. & 4.4.1924, ”Münchenin oikeusilveily”, 1.

⁷³ Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 31.3.1924, ”Baijerin oikeusskandaali”, 5.

⁷⁴ Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 7.4.1924, Inkvisiittori, ”Toivoisimmepä olevamme Saksassa”, 2.

⁷⁵ Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 4.4.1924, ”Münchenin oikeusilveily”, 1.

⁷⁶ Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 31.3.1924, ”Baijerin oikeusskandaali”, 5.

Euroopassa ja kuinka oikeistolehtien olevan tyytyväisiä Hitlerin oikeudenkäynnin suunnasta. Tolarin mukaan myös suomalainen oikeisto kokee myötätuntoa Hitleriä ja Ludendorffia kohtaan.⁷⁷ Helsingin Sanomat kuitenkin ei koe samanlaista myötätuntoa syytettyjä kohtaan ja pyrkii tekemään eroa itsensä ja oikeiston välillä. HS kommentoi Ludendorffia: ”hänen lausuntonsa Münchenin oikeudesta ovat yhä enemmän varmentaneet sitä mielipidettä, että poliitikkona hän, on ala-arvoinen tekijä.”⁷⁸ HS viittaa Ludendorffin ensimmäiseen puolustuspuheenvuoroon, jossa hän kertoi kolme Saksan sisäistä turmelijaa kommunistit, juutalaiset ja katolilaiset.⁷⁹ Monet lehdet Saksassa ja ulkomailla kritisoivat Ludendorffia tämän kutsuttua katolilaisia vihollisiksi.⁸⁰

Helsingin Sanomissa julkaistiin monia mielipidekirjoituksia oikeudenkäynnistä. Yksi niistä oli aikaisempi kirje ja kaksi muuta lähetettiin Helsingin Sanomille nimimerkillä Kertoja. Toinen näistä kirjeistä on lähetetty Berliinistä. Kertoja kirjoittaa myös vasemmistolehdistä laajasti käsitellystä puolueellista tuomioista. Esimerkiksi hän sanoo, että vasemmistolaiset syylliset olisi jo ammuttu kenttätuomioistuimen toimesta.⁸¹ Kuitenkin tämä ei ole Kertojan päämielipide, vaan hän on enemmän huolissaan Saksan valtion ja demokratian alennustilasta. Hän ihmettelee miksi oikeus ei kokoontunut Leipzigissä kuin sen pitäisi ja kuinka tuomarit eivät pysäyttäneet ”kapinallista agitaatiokokousta”. Kertoja pitää Hitleriä täysin sivistymättömänä miehenä ja halpahintaisena kansankiihottajana.⁸² Hitlerin onneksi oikeudenkäynti saatiin siirrettyä Müncheniin, koska Leipzigissä hänet olisi melko varmasti tuomittu ankarammin.⁸³

Helsingin Sanomilla on siis selvästi samansuuntaisia mielipiteitä oikeudenkäynnistä kuin vasemmistolaisissa lehdissä. Se myös kritisoi suomalaisia oikeistolaisia, jotka ovat ideologisesti syytettyjen kanssa samansuuntaisia. Lehti myös selvästi kannattaa Saksan tasavaltalaista hallitusta ja samalla Suomen tasavaltalaista hallitusta.

Käyttäessään STT:n toimittamia uutisia HS otsikoi ne hyvin neutraalisti. Koska STT käyttää oikeudenkäynnistä nimitystä Hitlerin juttu, käyttää Helsingin Sanomatkin asiasta uutisoidessaan samaa termiä.⁸⁴ Helsingin Sanomat kuten aiemmin Suomen

⁷⁷ HS 8.3.1924, Tolari, ”Kirje Helsingistä”, 5.

⁷⁸ HS 13.3.1924, Hitlerin ja Ludendorffin juttu”, 6.

⁷⁹ King 2017, 229.

⁸⁰ King 2017, 243–245.

⁸¹ HS 14.3.1924, Kertoja, ”Hitler ja Ludendorff syytettyinä”, 3.

⁸² HS 14.3.1924, Kertoja, ”Hitler ja Ludendorff syytettyinä”, 3. & 8.4.1924, Kertoja, ”Kolme poliittista protestia”, 3.

⁸³ King 2017, 390.

⁸⁴ esim. HS 10.3.1924, ”Todistajain kuulustelu Hitlerin jutusta”, 5: ”München, 8.3. (STT) Hitlerin juttua ...”.

Sosialidemokraatti ei käsittele Hitlerin poliittista kantaa, vaikka melkein kaikki oikeudenkäyntiin viittaavat uutiset on otsikoitu hänen nimellään.

3.5. Hufvudstadsbladet

Hufvudstadsbladetin uutisointi Ludendorffin ensimmäisestä puolustuspuheesta on selkeästi neutraalimpi kuin Uuden Auran. Lehti kutsuu Ludendorffin puhetta hyvin jyrkästi muotoilluksi lausunnoksi.⁸⁵ Kuitenkin lehti jättää muuten lausunnon kommentoinnin vähäiseksi. Lehti myös esittää Ludendorffin puheen pääpiirteet, joka lisää lukijan ymmärrystä tapahtumista verrattuna muihin lehtiin. Lehti myös uutisoi Hitlerin puolustuspuheen sisällöstä ainoana lehtenä. Lehti kutsuu puhetta ”suureksi⁸⁶”, mutta sanan voi tulkita viittaamaan puheen pituutta tai sen sanomaa.

Kuitenkin myöhemmin lehti otsikoi uutisensa Ludendorffin toisesta puolustuspuheesta: “Ludendorffin historiallinen puhe tuomioistuimessa”.⁸⁷ Lehdellä on siis positiivinen suhtautuminen syytettyihin, vaikka se ei suoraan puolustanut heitä. Vaikkakin lehti tuo esiin Ludendorffin puheen pääpiirteet. Jättää se mainitsemasta Ludendorffin päättäneensä puheen sanomalla: ”Maailmanhistoria ei passita vankilaan miehiä, jotka palvelevat isänmaataan, vaan se lähettää sellaiset miehet Valhallaan”.⁸⁸ Lehti myös vähättelee tuomittujen syyllisyyttä rikoksiinsa kertoessaan isänmaallisen mielipiteen ohjanneen tuomioistuimen päätöstä.⁸⁹

Hufvudstadsbladetin uutisointi oikeudenkäynnistä on selvästi kaikista laajinta käsitellyistä sanomalehdistä. Kuitenkin lehden oikeistolainen linja näkyy sen uutisoinnissa. Lehti ei esimerkiksi suhtaudu yhtä kriittisesti oikeudenkäyntiin ja sen tulokseen kuin Helsingin Sanomat suhtautui. Lehti ei kuitenkaan pyrkinyt ylistämään syytettyjä.

3.6. Uusi Aura

Uuden Auran mielipide Hitlerin oikeudenkäyntiä kohtaan näkyy pääosin kahdessa mielipidetekstissä. Molemmat mielipidekirjoitukset on kirjoitettu nimimerkillä Kiikari.

⁸⁵ Hufvudstadsbladet 2.3.1924, ”Ludendorffs mål var: tyska riket helt åt tyskarna”, 8.

⁸⁶ Hufvudstadsbladet 2.3.1924, ”Ludendorffs mål var: tyska riket helt åt tyskarna”, 8.

⁸⁷ Hufvudstadsbladet 1.4.1924, ”Historiskt tal av Ludendorff inför domstolen”, 5.

⁸⁸ King 2017, 331.

⁸⁹ Hufvudstadsbladet 2.4.1924, ”Gårdagen var rätt kritisk i bajerska huvudstaten”, 8: ”Man finner att domstolen dock sist och slutligen ganska avsevärt skatat åt den fosterländska opinionen i frågan om de anklagades ’brottslighet’.”

Näissä teksteissä näkyy Uuden Auran oikeistolaisempi linja muihin lehtiin verrattuna. Kiikari on pääosin tyytyväinen oikeudenkäynnin paljastuksiin ja lopputulokseen.

Myös Kiikari kommentoi Ludendorffin ensimmäistä puolustuspuhetta, mutta hän erii mielipiteessään aikaisemmin käsitellyn Helsingin Sanomiin kirjoittaneen Kertojan kanssa. Kiikarin mielestä Ludendorff piti ytimekkään puheen ja että Ludendorff puhui “miehen sanat”. Kiikari jatkaa: “harteilla maailmansodan suunnaton taakka neljän vuoden ajan lepäsi raskaampana kuin kenenkään muun miehen, joka nerokkuudellaan ja jättimäisellä mielenvoimallaan teki Saksan kykeneväksi suorittamaan historian suurimmat sotateot.” Kiikari suhtautuu siis hyvin positiivisesti Ludendorffiin ja tekstissään hän pääasiassa puhuu negatiivisesti vain von Kahrsta ja hänen alaisistaan, koska he olivat alussa luvanneet olla kaappausyrityksessä mukana, mutta lopulta he johtivat joukkonsa kapinaa vastaan. Lopuksi Kiikari vielä ylistää Ludendorffia ja kuinka hänen sanansa painaa kaikkien yli.⁹⁰

Toisessa mielipidetekstissään Kiikari keskittyy syytettyjen saamiin tuomioihin. Kiikari kirjoittaa hyvin lempeästi syytettyjen tuomioista.⁹¹ Kun toiset lehdet kertovat puolueellisesta oikeudesta Kiikari kirjoittaa syytettyjen syyllisyyden arvioineen oikeuden lahjomaton vaaka. Kiikari jatkaa Ludendorffin puolustuspuheen ylistämistä kutsumalla niitä miehen sanoiksi. Kiikari myös kääntää kapinasta syyllisyyden von Kahrin ja tämän ”petturuuden” syyksi. Kiikari myös päättää tekstinsä hyvin samalla tavalla kuin aikaisemman kirjoituksensa, korostamalla Kahrin ja Lossowin luonnetta ja kuinka hänen mielestänsä heidän ”petturuutensa” takia se ei herätä kunnioitusta.⁹²

Uusi Aurakin otsikoi uutisensa samalla tavalla kuin Helsingin Sanomatkin. Molemmat viittaavat oikeudenkäyntiin Hitlerin juttuna, mutta Uuden Auran julkaistaessa Kiikari nimimerkin kirjoituksia hän kutsuu tapahtumia Münchenin kalabaliikiksi.⁹³

4. Päätäntö

Oluttupavallankaappauksen jälkeisestä oikeudenkäynnistä uutisoitiin laajasti Suomessa. Suomalaiset lehdet suhtautuivat Weimarin tasavaltaan eriävin mielipitein. Äärivasemmistoa edustanut Työväenjärjestöjen Tiedonantaja piti valtioita porvarillisena ja työväkeä sortavana,

⁹⁰ Uusi Aura 5.3.1924, Kiikari, ”Ludendorff”, 3.

⁹¹ Uusi Aura 4.4.1924, Kiikari, ”Hitler”, 3: ”Münchenin ’kapinalliset’ ja Hitler ja hänen ’kanssarikollisensa’.”

⁹² Uusi Aura 4.4.1924, Kiikari, ”Hitler”, 3.

⁹³ esim. Uusi Aura 5.3.1924, Kiikari, ”Ludendorff”, 3.

kun taas SDP:n puoluelehdet kritisoivat pääosin oikeuslaitosta ja Arbetarbladet kertoo kuinka demokratialla ei ole puolustajia Saksassa. Helsingin Sanomissa julkaistiin mielipideteksti, joka suorimmillaan viittaa demokratian kriisiin Saksassa. Tekstissä käsitellään saksalaisen demokratian alennustilaa ja kuinka oikeudenkäynti on osoitus siitä.

Eri puolueiden lehdet uutisoivat aiheesta ja jättivät siihen osan omasta mielipiteestään. Vasemmistoa edustaneet lehdet eivät olleet tyytyväisiä oikeuden toimintaan ja lopputulokseen, kun taas oikeistoa edustaneet olivat tyytyväisiä. Oikeudenkäynti ei kuitenkaan noussut kaikista tärkeimmäksi uutiseksi lehdille, eikä aihe noussut pääkirjoitusten aiheeksi.

Lehdet joutuivat melkein aina turvautumaan STT:n toimittamiin uutisiin, koska kaikilla ei ollut ulkomaankirjeenvaihtajia. Lehdet myös mahdollisuuksien mukaan käyttivät toisten samaa poliittista kantaa olevien lehtien uutisointia, jossa nousee esille etenkin ruotsalaisilta lehdiltä saadut uutiset. Merkittävin ero lehtien uutisoinnin välillä oli se, että Hufvudstadsbladetilla oli oma kirjeenvaihtaja Saksassa, jolta lehti sai usein tietoja oikeudenkäynnistä, jotka jäivät muiden lehtien uutisoinnista pois. Samalla lehti uutisoi kaikista tarkimmin oikeudenkäynnin aikana tehdyistä puheista.

Vasemmistolehdet keskittivät huomionsa siihen epäsuhtaan, jonka he näkivät oikeuslaitosten aiheuttavan tuomioillaan. Vasemmalla olevat poliittiset näkökulmat tuottivat syytetyille enemmän tuomioita kuin oikealla olevat. Tällaisen lopputuloksen myös näkivät he Hitlerin ja Ludendorffin tuomioissa. Vaikka tämä näkökulma oli suosituin vasemmistoa edustavissa lehdissä, myös Helsingin Sanomat kommentoi tätä huomionarvoista yksityiskohtaa.

Etenkin Uudelle Auralla kirjoittanut Kiikari oli tyytyväinen Hitlerin ja kumppaneiden saamiin vähäisiin tuomioihin ja siihen että Ludendorff oli julistettu syyttömäksi. Hän jopa vihjasi siihen, että tuomarit eivät olisi pitäneet heitä lainkaan syyllisinä, vaikka heidät todettiin syyllisiksi.

Syytetyistä kaikista eniten huomiota Suomessa herätti kenraali Ludendorff, mikä ei ole yllätys sillä hän oli syytetyistä kaikista tunnetuin Baijerin ulkopuolella toimittuaan Saksan keisarillisen armeijan päämajoituspäällikönä ensimmäisen maailmansodan loppupuoliskon. Juuri hänen puolustuspuheensa oli kaikista uutisoiduin ja monet lehdet tukivat hänen sanomaansa Saksan sisäisistä vihollisista. Kiikari kutsui hänen puheitaan ”miehen puheiksi”.

Hitlerin oma rooli jäi uutisoinnissa yllättävän vähäiseksi, vaikka suurin osa lehtien otsikoista viittasivat häneen. Kuitenkin hyvin harva lehti raportoi hänen politiikastaan ja usein yhdensi hänet Ludendorffin ja muiden syytettyjen edustamaan monarkismiin.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Kansalliskirjasto, digitaalinen sanomalehtiarkisto

Arbetarbladet 27.2.1924-19.4.1924

Helsingin Sanomat (HS) 26.2.1924-18.4.1924

Hufvudstadsbladet (Hbl) 26.2.1924-18.4.1924

Suomen Sosialidemokraatti 26.2.1924-19.4.1924

Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 5.3.1924-18.4.1924

Uusi Aura 26.2.1924-18.4.1924

Tutkimuskirjallisuus

Alapuro, Risto (2019). "State and Revolution in Finland". Brill

Clemens, Detlev (1999). "The 'Bavarian Mussolini' and His 'Beerhall Putch': British Images of Adolf Hitler", 1920–1924. *The English Historical Review*, Vol. 114, no. 455, 64–84.

Hiedanniemi, Brida (1980). "Kulttuuriin verhottua politiikkaa: Kansallisosialistisen Saksan kulttuuripropaganda Suomessa 1933–1940". Helsinki: Otava.

Ilvessalo, Jaakko (1959). "Suomi ja Weimarin Saksa". Kerava: Werner Söderström Oy.

Kannisto, Niko (2016). "Vaaleanpunainen tasavalta?: SDP, itsenäisyys ja kansallisen yhtenäisyyden kysymys vuosina 1918-1924". Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Tampereen yliopisto

Kershaw, Ian (2009) "Hitler". (käänt. I. Rekoaro). Keuruu: Otava. Alkuperäisjulkaisu 2008.

King, David (2017). "Hitlerin oikeudenkäynti. Vallankaappausyritys ja Natsi-Saksan nousu". (käänt. I. Rekiaro). Helsinki: Otava. Alkuperäisjulkaisu 2016.

Mazower, Mark (1998). "Dark Continent: Europe's Twentieth Century". New York: Vintage Books.

Mitchell, Allan (1965). "Revolution in Bavaria, 1918-1919: The Eisner Regime and the Soviet Republic". Princeton: Princeton University Press.

Paasivirta, Juhani (1984). "Suomi ja Eurooppa 1914–1939". Helsinki: Kirjayhtymä.

Perko, Touko (2022). ”Kaksi vapaussotaa: viha, vallankumous, terrori ja uuden alku 1905–1919”. Keuruu: Otava.

Pöysä, Jyrki (2010) Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteenvälisenä metodina. Teoksessa: Pöysä, Jyrki et al. (toim.), ”Vaeltavat metodit”. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Salokangas, Raimo (1987) ”Puoluepolitiikka ja uutisjournalismi muuttuvilla lehtimarkkinoilla”. Kuopio: Kustannuskiila.

Internet-lähteet

Kalemaa, Kalevi: Räisänen, Yrjö. Kansallisbiografia-verkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997 – (viitattu 20.4.2023).
<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/1659>